

Κέρδος και Βιώσιμη Ανάπτυξη

Καθηγητής Gyula Bora

Αντιπρόεδρος

Πανεπιστήμιο Οικονομικών Επιστημών Βουδαπέστης

Ουγγαρία

Από τη δεκαετία του '70 το ενδιαφέρον της επιστήμης και προοδευτικά και της πολιτικής εστιάστηκε στα ονομαζόμενα "παγκόσμια προβλήματα." Παρουσιάστηκε τότε ένας αριθμός αναλύσεων και προτάσεων. Όμως αυτές οι παρουσιάσεις συνήθως δεν προσέφεραν λύσεις, που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ευρέως, για το πώς οι σημερινές γενιές θα πρέπει να διαμορφώσουν το μέλλον. Στην πορεία των συζητήσεων εμφανίστηκε η ιδέα της βιωσιμότητας. Αυτή η αρχή δύσκολα μπορεί να αναλυθεί μόνη της, αν δεν ενσωματωθεί σε ένα συνολικό πρόγραμμα βιώσιμης ανάπτυξης. Μπήκε όμως στα λεξιλόγια της επιστήμης και της πολιτικής ως το μέλλον της ανθρωπότητας.

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '60 η ανθρωπότητα έμοιαζε να ευημερεί, αλλά η ρύπανση του περιβάλλοντος γινόταν ήδη απειλητική. Τότε μερικοί επιστήμονες άρχισαν να σκέπτονται, και όχι για πρώτη φορά στην ιστορία της ανθρωπότητας, για τη δυνατότητα της φύσης να υποστηρίξει το βίο. Έχει ή δεν έχει όρια αυτή η δυνατότητα; Οι απαντήσεις ήταν πολύ δύσκολες και πολύ διαφορετικές μεταξύ τους. Τότε ήρθε η ιδέα, μετά τη διάσκεψη του ΟΗΕ στη Στοκχόλμη το 1972, ότι αντί για την ονομαζόμενη ποσοτική ανάπτυξη, θα πρέπει να ενισχυθεί η ποιοτική. Η ιδέα αυτή είναι πολύ όμορφη, αλλά είναι πολύ δύσκολο να τοποθετηθεί στο πλαίσιο λήψεως οικονομικών αποφάσεων. Η προηγούμενη αρχή έλαβε πολλές ερμηνείες, κάποιες από τις οποίες έτυχαν ευρείας αποδοχής, όπως το βιβλίο 'Ορια στην Ανάπτυξη. Αυτή ήταν η αρχή της ονομαζόμενης "παγκόσμιας προτυποποίησης." Το βασικό ερώτημα αφορούσε, όπως ανέφερα, τη δυνατότητα της Γης να υποστηρίξει το βίο και τις ενέργειες που πρέπει να γίνουν για να αποφευχθεί η καταστροφή του πλανήτη.

Αντιμέτωποι με το Σκοτάδι ήταν ο τίτλος ενός βιβλίου που εκδόθηκε από το Διεθνές Ερευνητικό Κέντρο Εφαρμοσμένης Επιστημονικής Ανάλυσης του Λουξεμβούργου. Το βιβλίο παρουσίαζε και σχολίαζε όλα τα σημαντικά παγκόσμια πρότυπα διαχείρισης. Ένα από τα κύρια προβλήματα των προτύπων ήταν η δυσκολία να παρουσιασθούν στη γλώσσα των πολιτικών και αυτών που λαμβάνουν τις σημαντικές αποφάσεις με αποτέλεσμα να γίνονται γνωστά μόνο στο επιστημονικό πεδίο.

Εκείνη την εποχή έγιναν και μερικές άλλες διαπιστώσεις. Για παράδειγμα ο Νιούμαν και οι συνεργάτες του υπολόγισαν, ότι η οικονομική αύξηση δεν είναι ισοτίμη με την οικονομική ανάπτυξη. Υπολόγισαν την αύξηση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) των Ηνωμένων Πολιτειών μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και βρήκαν, ότι στην πραγματικότητα αυτή η αύξηση δεν καλύπτει τον πραγματικό πλούτο και το επίπεδο ποιότητας ζωής του πληθυσμού. Εισήγαγαν μία νέα έκφραση στην οικονομία, την "καθαρή οικονομική ευημερία," η οποία είναι διαφορετική από το ΑΕΠ και απέδειξαν, ότι η ραγδαία αύξηση του ΑΕΠ στις ΗΠΑ και σε άλλες πολύ ανεπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες δεν αντιστοιχεί σε πραγματική βελτίωση της ζωής σ' αυτές. Άλλοι επιστήμονες επίσης έκαναν την πολύ σημαντική διαπίστωση, ότι η μεγάλη επιστημονική ανάπτυξη, που πραγματοποιήθηκε στα τέλη του 19ου αιώνα και στον 20ο, σπάνια καλύπτει πραγματικές κοινωνικές ανάγκες. Αυτό σημαίνει, ότι η ανθρωπότητα σπαταλά τις δυνατότητές της, ακόμη και τα αρχικά της αποθέματα.

Στην αρχή της δεκαετίας του '80 ή στο τέλος της δεκαετίας του '70, δημοσιεύτηκαν δύο πολύ σημαντικές αναφορές και τέθηκαν υπ' όψιν των πολιτικών. Αυτές ήταν οι αναφορές Brundt και Palmer. Ο Brundt ήταν ένα Γερμανός σοσιαλδημοκράτης πολιτικός και ο Palmer ο Πρωθυπουργός της Σουηδίας. Αυτές οι αναφορές διαπραγματεύονται τα προβλήματα της ανάπτυξης, τις διαφορές Βορρά και Νότου και τις διάφορες διαβαθμίσεις που υπάρχουν στην ανθρωπότητα, καθώς και μερικά σημαντικά περιβαλλοντικά θέματα. Ως αποτέλεσμα η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ όρισε μία επιτροπή για το περιβάλλον και την ανάπτυξη, η οποία ετοίμασε μια νέα αναφορά με τίτλο "Το Κοινό Μας Μέλλον". Αυτή η αναφορά υπερψηφίστηκε από την Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ και από κράτη-μέλη, αλλά δυστυχώς πολλές χώρες ξέχασαν αμέσως τη σημασία της. Η ιδέα συζητήθηκε ξανά το 1992 στο Ρίο κατά τη Δεύτερη Διάσκεψη του ΟΗΕ για το περιβάλλον και τα πιο σημαντικά σημεία της αντιγράφηκαν στη Διακήρυξη της Διάσκεψης του Ρίο, πράγμα που θα πρέπει να σημαίνει, ότι αυτές οι χώρες, ή οι κυβερνήσεις που υπέγραψαν τη Διακήρυξη αποδέχθηκαν και πάλι την ιδέα της βιώσιμης ανάπτυξης. Η ιδέα είναι πραγματικά θαυμάσια, αλλά ενέχει πολλά διαφορετικά προβλήματα. Μερικοί επιστήμονες αμφιβάλλουν αν είναι δυνατό να εφαρμοστεί, ενώ άλλοι υποστηρίζουν πως είναι.

Το πιο σημαντικό πρόβλημα είναι ο τρόπος με τον οποίο μπορούμε να εφαρμόσουμε την ιδέα της βιώσιμης ανάπτυξης. Σήμερα τα Ηνωμένα Έθνη έχουν 185 μέλη, πράγμα που σημαίνει, ότι υπάρχουν 185 διαφορετικά κέντρα συμφερόντων στον κόσμο. Πώς μπορεί κανείς να δημιουργήσει ισορροπία ή συναίνεση ανάμεσα σε αυτά τα διαφορετικά συμφέροντα, ώστε να προετοιμάσει ένα καθαρό μέλλον για την ανθρωπότητα; Είναι εξαιρετικά δύσκολο. Όμως, η ιδέα αυτή περικλείει απαγορεύσεις και περιορισμούς σε κάποιους τομείς. Όχι για να σταματήσουμε την ανάπτυξη, όπως προτείνει η άποψη του "μηδενικού ρυθμού ανάπτυξης", αλλά κυρίως για να δημιουργήσουμε μία καλύτερη ατμόσφαιρα για την δικαιότερη κατανομή των αγαθών ανάμεσα στα διάφορα έθνη και τις χώρες. Υπάρχει μία διαμάχη, όπως προανέφερα, με την ομάδα που υποστηρίζει την εισαγωγή ενός φόρου όχι μόνο στην ενέργεια, αλλά και στα φυσικά αποθέματα. Αυτές οι προτάσεις πιθανώς να φέρουν αποτελέσματα, αλλά θα πρέπει να δοκιμαστούν στην πράξη.

Μία άλλη ιδέα αφορά τα προβλήματα του κέρδους. Το κέρδος είναι μία κινητήρια δύναμη για την οικονομία της αγοράς, και έχει κατηγορηθεί σκληρά από μερικούς περιβαλλοντολόγους. Υπήρξαν περιπτώσεις που η αναζήτηση του κέρδους ήταν η βασική αιτία για την περιβαλλοντική υποβάθμιση. Από την άλλη, το κέρδος είναι πολύ σημαντικό για το μέλλον και για την εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί για διάφορους σκοπούς, για παράδειγμα για την επένδυση νέου κεφαλαίου ή για την αντικατάσταση της παλαιάς αντί-

περιβαλλοντικής τεχνολογίας. Τμήμα του κέρδους χρησιμοποιείται από τις κυβερνήσεις για διαφορετικούς σκοπούς. Δεν είναι μόνο το ποσό που εισπράττουν οι κυβερνήσεις ως φόρο, ούτε χρησιμοποιείται όλο για σκοπούς όπως ο εξοπλισμός. Αλλά στο μέλλον, υποθέτω ότι θα είναι ευκολότερο να ρυθμιστεί η χρήση του κέρδους για καλύτερους σκοπούς, ώστε αυτό να βοηθήσει στην λύση των προβλημάτων της ανθρωπότητας.

Ο Καθηγητής **Gyula Bora**, πρόεδρος της Ουγγρικής Γεωγραφικής Εταιρείας από το 1989 και αντιπρόεδρος του Τμήματος Οικονομικής Γεωγραφίας και Περιφερειακής Οικονομίας του Οικονομικού Πανεπιστημίου της Βουδαπέστης από το 1983 έως το 1989, είναι κάτοχος διδακτορικού από το Οικονομικό Πανεπιστήμιο της Βουδαπέστης το 1958. Έχει διδάξει οικονομική γεωγραφία σε πολλά πανεπιστήμια στις ΗΠΑ και στην Ευρώπη και ήταν υπότροφος του UNDP-WHO στο Ινστιτούτο Μελετών Συμπεριφοράς του Πανεπιστημίου του Κολοράντο. Παράλληλα με τη διδασκαλία των οικονομικών στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο της Βουδαπέστης, ο Καθηγητής Bora ασχολήθηκε με την έρευνα σε θέματα περιβαλλοντικής προστασίας, δημιουργίας προτύπων για την περιβαλλοντική οικονομία και σχεδιασμού και διαχείρισης της επιστημονικής δραστηριότητας του πανεπιστημίου. Είναι επίσης μέλος της διοικούσας επιτροπής της Ουγγρικής Επιτροπής του ΟΗΕ και σύμβουλος του Γενικού Γραμματέα, σε θέματα αναφοράς κλιματολογικών και άλλων επιπτώσεων του πυρηνικού πολέμου.